

Újév utáni vasárnap

► Ézs 61,1–11

A cél felé vezetve

A vasárnapról

Bár a legősibb rend a vasárnap megünneplése („kis húsvét”), ez az elv a korai középkorban, a nyugati egyházban a karácsonyi időszakban sérült. Karácsony dátumfüggő és nem vasárnapfüggő, mint húsvét, másrészt az ünnepsorban megtartott napok száma és tartalma is változó volt. István, János, az aprószentek, illetve esetlegesen még (Becket) Tamás ünnepei sokszor még októbernapot is kaptak, amelyek gyakorlatilag felülírták a karácsony utáni és az esztendő első vasárnapjait. Az ünnepredukció után több egyház¹ vízkeresztet az újév utáni vasárnapra helyezte. Az ünnep ka-

rakterét meghatározó óegyházi evangélium vagy az aprószentek napjáról átkerülő Mt 2 közepe/vége – mint nálunk –, vagy Lk 2 legvége, a tizenkét éves Jézus a templomban (mai német rend).

A vasárnap megnevezése sem egységes: újév utáni vasárnap, az esztendő első vasárnapja, vízkereszt előtti vasárnap – egyértelmű helyet jelölnek ki. A német gyakorlatban többször olvasható „karácsony utáni második vasárnap” viszont pontatlan, mert van olyan eset, hogy az első elmarad, a második viszont megmarad...

Idén e vasárnap a téli szünet végén van, mint mindig, most is sok igei alkalom után. Valószínűsíthetően csak a gyülekezet legbelső magja vesz részt ezen a sok hangsúlyos ünnep utáni istentiszteleten.

¹ A dán egységesen, a többi skandináv és az anglikán megengedi az ünnep áthelyezését.

Textusunk

Ézsaiás könyvének utolsó tizenegy fejezetét Bernhard Duhm egy névtelen, fogság utáni próféta alkotásának tartja, akit Tritó-Ézsaiásnak nevez el. A mára általánosan elterjedt elképzelés szerint a legnagyobb prófétai könyv befejezése inkább egy sokszerzős gyűjtemény. Akár egy, akár több próféta munkája, egyértelműen Deutero-Ézsaiás tanítványi köréről van szó. Keletkezési ideje a visszatérés és a templom újjáépítése utánra, Kr. e. 521–510 közé datálható, a szakértők nagy részének egyetértése szerint. DUHM (1902, 413. o.) felveti, hogy az anyag két részének (56–60., illetve 61–66. fejezetek) sorrendje felcserélődhetett a két kisebb tekercs egybemásolásakor. Eszerint mai textusunk a prófétai program leírása, a holnapi olvasmány (60,1–6) a beteljesedés eleje – a feltevés kétségtelenül elgondolkodtató ívet rajzol meg...

1. vers: Visszaul Ézs 42,1b-re: „...*lelkemmel ajándékozom meg*”.

2. vers: A bosszúállás napja – e kifejezés miatt nem a Deutero-Ézsaiás által képviselt „Úr szolgálja” képsor része, az ott fontos törvény szó itt említésre sem kerül.

3. vers: Az előző vers „minden gyászoló” kifejezése és a „Sion gyászolóinak” szerkezete értelmezhető kirekesztésnek, de a választott népre fókuszálásnak is.

4. vers: A hamu helyett fejedő az ünnep jelképe – fedetlen fejjel nem járulhattak az Úr elé –; a hallgató számára akkor radikális változást jelentett a mondat.

5–6. vers: Az idegenek nem kiszolgálják a választott népet, hanem ezzel segítik, hogy az Úrnak szolgálhassanak.

7. vers: A jóvátételi vágy jellegzetes fogság utáni elképzelés, amely szembemegy Ézsaiás elképzelésével. A vers első fele a Septuaginta szövegében nincs benne – ez lehet az akkori fordítók teológiai döntése is. (A versek kihagyását általában a szöveg átformálásának érzem, itt esetleg helye van, de csak ennél a versnél.)

8. vers: Az Örökkévaló utal a szövetségre és annak megújítására. Ennek értelmezése számunkra már Jézus személyén át történik, aki Lukács leírása szerint e fejezet 1–2. versét olvassa fel magára értelmezetten a názáreti zsinagógában (Lk 4,16kk). A textus egyik hangsúlyos része.

9–11. vers: A 10. vers idegen testnek tűnik a szövegben, mintha a nép vagy annak egyik tagja közbeszólna az Úr beszédébe. KESSLER (1960, 61. o.) szerint a két utolsó vers felcserélődött az idők folyamán.

Perikópaértelmezések:

Német perikópa: 61,1–3(4.9)10–11 – zárójel nélkül; ugyanaz a zárójelben szereplő versekkel: a templomépítés, azaz a megújulás és az áldás látathatóvá válása is része az ívnek.

VOIGT (1961, 56. o.) kihagyás nélkül, 1–6. formában dolgozta fel.

Magyar (1–11. vers): a missziói vetülete is kinyílik, a más népek számára is elérhetővé és nyilvánvalóvá válik az Úr szeretete.

Hosszabb ideig a német igehirdetésialapige-
rendek a textust a vízkereszt utáni 2. vasárnapra osztották be.

A katolikus rendben² ma két helyen található: nagycsütörtökön (A) formában 61,1a.6a.8–9; illetve advent 3. vasárnapján 61,1–2a.10–11.

Mivel a karácsony–vízkereszt szaksz (de tulajdonképp a vízkereszt utáni utolsó vasárnap is) a fényszimbólum köré épül, célszerű a teljes szaksz használata.

Nemcsak ezen a vasárnapon található meg alapigeként, a régebbi német rendekben a vízkereszt utáni 2. vasárnapon szerepelt, az evangélium ekkor a kánai menyegző volt.

Igehirdetési vázlat

Pröhle szerint a vasárnap jellege: „Alázatok megmagatokat Isten keze alatt!” – ez a textus még nem szerepel nála. A *Liturgikus könyv* 1. kötete szerint: „Alázattal hagyatkozatok Isten vezetésére!”

² Ordo lectionum missæ.

A cél felé vezetve – Isten vezetése nem minden korban ragadható meg könnyen

A világtörténelem eseménysorozata, az emberi és közösségi lét alakulása, valamint Isten szándéka miatt nem mindig egyformán ismerhető fel akarat, ismerhető meg ő maga. Az igehirdetésben nem kell a *Deus absconditus* teljes kérdéskörét kifejtteni, de érdemes arra utalni, hogy a fogság idején a nép számára Isten jelenléte az idegen földön nem volt magától értetődő. Ebben a kontextusban szól most (a kegyelem esztendejében) a prófétai szó. Ugyanakkor korunkban sem mindenütt egyformán halható Isten igéje.

2025 a kegyelem, azaz az örömhír áradásának éve lesz-e gyülekezetünkben vagy intézményünkben? (VOIGT [1961, 60. o.] hangsúlyozza, hogy a kegyelem ajtaja nem mindig azonos módon van nyitva!)

Megújulás versus restaurálás

A régi kövekből vagy korhűen restaurálunk (ami nek hitelessége nem mindig egyértelmű, sőt ez is lehet kor- vagy divatfüggő!), vagy újat építünk. Ez a dilemma történelmileg is érzékelhető, de sokkal személyesebbé tehető, ha a gyülekezet aktuális kérdései is előkerülnek. Az alap állandó, a felépítmény formálódik. A sokat emlegetett tradíció és megújulás állandó feszültsége, ami pozitív is lehet.

Tudjuk, hová indultunk el, mégis folyamatosan figyelünk a célra.

Ígélet minden népnek és néprétegnek

Izrael népe nem végzett aktív missziót, erre a fel szólítást a mennybemenetelkor kaptuk. Ugyanakkor ma is megjelennek templomainkban olyanok, akik számára maga a közösség vonzó. Hiteles küldetés – egyszerű programnak hangzik, de folyamatos kihívás az elhívás megélése. A hitoktatás sokakat vonz (ha nem is minden gyülekezetben) – sajátos párhuzam a 6. vershez...

Dilemma, hogy a falak, amelyeket építünk, egybetartanak vagy elválasztanak, megóvnak vagy ki-rekesztenek. Vagy egyszerűen biztonságot ígérnek?

Az ígélet és az öröm beteljesülése Krisztusban

Az ószövetségi ígéretek még nem mind teljesültek be mai tudásunk szerint. Jézus azonban Lk 4 szerint nyilvános fellépését e textus saját magára vonatkoztatásával kezdi. Benne van a vigasztalás és az igazság. A kettő ugyanaz: az igazság megszabadít – tehertől, rabságtól és szomorúságtól. Nem az állandó nevetés, vagy ami rosszabb, vi-gyorgás ígérete ez! (VOIGT 1987, 83. o.)

Itt érdemes a lekciora utalni (1Pt 4,14): a nyugalom és az öröm egysége – a „szombati nyugalom” mint az ünnep megélése, az Istennel való teljes közösség előképe (Zsid 4,9–11).

Javaslatok az istentisztelet megtartásához

Lekciók

Fakultatív: 1Pt 4,12–19: Boldogság Krisztusért szenvedni. A kapcsolat egyértelműen a 14. vers: „...mert a dicsőség Lelke, Isten Lelke megnyugszik rajtatok.”

Kötelező: Mt 2,13–23: Menekülés Egyiptomba, betlehemi gyermekgyilkosság, hazatérés. Az idegenbe menekülés, majd a hazatérés kései párhuzam az alapigéhez. (Az alexandriai rítus egyházai – kop-tok, etiópok és eritreaiak – a 2,13–16 szakaszt „az Úr érkezése hozzánk” néven késő tavaszi örömmün-nepként ülik meg. A testté lett Ige a népek között...)

Ének

A *Liturgikus könyv* kivételesen három éneket is ajánl (EÉ 348; 357; 181), mindegyik még az évváltás karakterét viseli magán, a kegyelem esztendeje kezdetéhez kapcsolhatóak. A két Gerhardt-szöveget választanám. Gyülekezetünkben a járvány óta újév napján este van istentisztelet, ezért ez a vasárnap az első délelőtti alkalom 2025-ben is. Próbagyülekezet lévén a *Jön bíborfényű pirkadat* (EP1 02)³ lesz a kezdőének. Karácsonyi időszakban az úrvacsorai ének az EÉ 310 (nem csak a dallama miatt).

³ Első próbafüzet, 10. o. (<https://enekeskonyv-megujitas.lutheran.hu/probafuzet/enek.php?index=02>.)

Imádságok

A *Liturgikus könyv* nem tartalmaz erre a vasárnapra dedikált orációt. Elképzelhető egy általános, rövid szöveg – például a 82. használata, vagy a 92., meditatív jellegű csendes imádság adaptálása, vagy az évváltáskor kimaradt valamely szöveg (13–15.) alkalmazása.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- BREIT, Herbert – WESTERMANN, Claus 1967. *Die alttestamentlichen Texte der dritten Reihe*. 3., jav. kiad. Calwer Verlag, Stuttgart. (Calwer Predigthilfen 1.)
- DUHM, D. Bernhard 1902. *Das Buch Jesaja*. 2., jav. kiad. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. (Handkommentar zum Alten Testament 3/1.)

Első próbafüzet. Evangélikus Kántorképző és Egyházzenei Intézet, Fót, 2024.

- KESSLER, Werner 1960. *Gott geht es um das Ganze. Kapitel 56-66 und 24-27 des Buches Jesaja*. Calwer Verlag, Stuttgart. (Die Botschaft des Alten Testaments 19.)
- Stählin, Wilhelm 1963. *Predigthilfen*. 3. köt. *Altes Testament*. Johannes Stauda-Verlag, Kassel.
- VOIGT, Gottfried 1961. *Der helle Morgenstern. Homiletische Auslegung alttestamentlicher Texte*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- VOIGT, Gottfried 1987. *Die himmlische Berufung*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen. (Homiletische Auslegung der Predigttexte Reihe IV.)

■ LACKNER PÁL